

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΣΠΟΡΟΥ

✘ Η Παρέμβαση του Πελίτι στο 4ο Πανευρωπαϊκό **Συνέδριο Κοινωνικής Αλληλέγγυας Οικονομίας**, UniverSSE 2017, στην Αθήνα. (<https://universse2017.org>)

Γεωπονικό πανεπιστήμιο Αθηνών, Σάββατο 10/6/2017, 18.45-21.00

Πάνελ: Το Πρόταγμα της Αποανάπτυξης-Τοπικοποίησης ως απάντηση στην καταστροφή του περιβάλλοντος και των τοπικών κοινωνιών

Ομιλία: Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΣΠΟΡΟΥ

Βάσω Κανελλοπούλου εκ μέρους του Πελίτι

Σήμερα στον αποκαλούμενο αναπτυγμένο κόσμο οι περισσότεροι αγρότες δεν κρατάνε σπόρο για να τον σπείρουν την επόμενη χρονιά, τον παράγει για αυτούς κάποια πολυεθνική από την οποία είναι υποχρεωμένοι να τον ξανα-αγοράσουν κάθε χρόνο.

Στη διεθνή αγορά υπάρχει σχεδόν μονοπώλιο και συγκεντρωτικός έλεγχος του σπόρου, καθώς **δέκα μόνον εταιρίες καλύπτουν το 75% της παγκόσμιας αγοράς σπόρων. Ειδικότερα στην Ευρώπη, το 95% της αγοράς σπόρων για κηπευτικά καλύπτεται από 5 εταιρίες και στην περίπτωση του καλαμποκιού το 74% της αγοράς σπόρων καλύπτεται επίσης από 5 εταιρίες.** Ως αποτέλεσμα από το 2000 έως το 2009 οι τιμές σπόρων στην Ευρώπη **αυξήθηκαν κατά μέσο όρο 30%.** .

Έτσι η σημερινή κατάσταση χαρακτηρίζεται από εκτεταμένη συγκέντρωση διατροφικής εξουσίας. Το φαινόμενο έχει σοβαρές κοινωνικές και πολιτικές προεκτάσεις. Οι εταιρίες αυτές έχουν μετατραπεί σε παντοδύναμα λόμπυ και επηρεάζουν καθοριστικά τη θέσπιση της διεθνούς νομοθεσίας για την εμπορία των σπόρων η οποία αφαιρεί από τον αγρότη τη δημιουργικότητα του και τον μετατρέπει σε απλό καταναλωτή

περιορισμένων επιλογών.

Αρχικά, οι διαδικασίες που έχουν σχέση με το σπόρο ήταν αποκλειστικό προνόμιο των αγροτών, έτσι ο έλεγχος ήταν αποκεντρωμένος. Δυστυχώς σήμερα οι περισσότερες από αυτές τις διαδικασίες έχουν μεταβιβαστεί στα χέρια μιας χούφτας πολυεθνικών. Τα ονόματα είναι γνωστά Monsanto, Syngenta, Bayer, Limagrain, ChemChina κλπ. Υπάρχουν πολλοί πολίτες που πιστεύουν ότι αυτές οι εταιρίες ασχολούνται μόνο με τους γενετικά τροποποιημένους οργανισμούς. Αυτό είναι λάθος διότι αντίθετα, ασχολούνται και με τους συμβατικούς σπόρους έχοντας όπως αναφέρθηκε μια τεράστια διείσδυση στην παγκόσμια αγορά.

Καμία από αυτές τις πολυεθνικές που ελέγχουν σήμερα το σπόρο, δεν ξεκίνησε ως εταιρία σπόρων. Όλες έχουν άμεση σχέση με χημικές ή φαρμακευτικές ουσίες. Η κύρια και αρχική παραγωγή τους ήταν πάντα αυτές οι ουσίες. Μπήκαν όμως σταδιακά και στο χώρο των σπόρων με συνεχείς εξαγορές μικρών εταιριών που είχαν δημιουργήσει γεωπόνοι, γιατί με αυτόν τον τρόπο μπορούν να πωλούν και τα χημικά τους.

Με ποιους μηχανισμούς κατάφεραν να ελέγχουν σήμερα τον σπόρο οι πολυεθνικές;

Κυρίως με το μονοπώλιο της δημιουργίας νέων φυτικών ποικιλιών που στην επίσημη ορολογία αποκαλείται βελτίωση φυτικών ποικιλιών. Ως ζωντανός οργανισμός ο σπόρος εξελίσσεται ανάλογα με τις συνθήκες του περιβάλλοντος και την επίδραση των ανθρώπων. Από τότε που υπάρχει η γεωργία οι αγρότες βελτίωναν συνεχώς τον διατροφικό σπόρο μέσω παρατήρησης επιλογής και διασταύρωσης. Οι νέες ποικιλίες που δημιουργούσαν γίνονταν σταδιακά ελεύθερες για όλους. Πρόκειται για ποικιλίες «ανοικτής πηγής». Είναι αυτές που κληρονομήσαμε και σήμερα τους αποδίδονται διάφορα ονόματα όπως **τοπικές ποικιλίες**, επειδή είναι τοπικά προσαρμοσμένες, **ή παραδοσιακές ή αβελτίωτες ή διατηρητέες ή ετερογενές φυτικό υλικό**.

Οι αγρότες σήμερα, πέρα από το ότι δεν κρατούν τον σπόρο για

σπορά, δεν τον βελτιώνουν πλέον οι ίδιοι, τον βελτιώνει η πολυεθνική και στη συνέχεια του βάζει νομική προστασία για να τον ελέγχει. Στις νέες αυτές ποικιλίες ή στα υβρίδια (τύπου F1) μπαίνουν πνευματικά δικαιώματα ή πατέντες. Οι εμπορικοί σπόροι των εταιριών που πωλούνται στην αγορά που αποκαλούνται «βελτιωμένοι» και καλύπτονται από πνευματικά δικαιώματα όπως η μουσική ο κινηματογράφος και οι τεχνολογικές ανακαλύψεις. Αν αγοράσεις και φυτεύσεις μια φορά τον σπόρο έχεις δικαίωμα να συγκομίσεις τον καρπό αλλά δεν έχεις δικαίωμα να συγκομίσεις τον σπόρο για επανα-φύτευση. Μόνον να τον φας μπορείς, αν τρώγεται και αν ταυτίζεται με τον καρπό, όπως πχ. στην περίπτωση των φασολιών.

Αυτό που έχει μεγάλη πολιτική σημασία είναι ότι στη δημιουργία μιας νέας ποικιλίας ο βελτιωτής εφαρμόζει κάποια κριτήρια που έχει ο ίδιος διαλέξει. Οι Εταιρίες έχουν διαφορετικά κριτήρια από εκείνα που είχαν οι αγρότες τότε που βελτίωναν τις ποικιλίες. Τις εταιρίες τις ενδιαφέρει να πωλείται η κύρια παραγωγή τους δηλαδή οι χημικές και φαρμακευτικές τους ουσίες επομένως οι νέες ποικιλίες και τα υβρίδια που δημιουργούν, είναι μεν παραγωγικά αλλά με την προϋπόθεση ότι χρησιμοποιείς τα χημικά τους και ότι υιοθετείς την εντατική χημική γεωργία ρυπαίνοντας ασύστολα το περιβάλλον.

Επομένως μέσω της νομικής προστασίας των βελτιωτών και της ντε φάκτο απαγόρευσης στον αγρότη να συνεχίσει να είναι βελτιωτής, στη γεωργία πλέον εφαρμόζονται τα κριτήρια των αγροχημικών εταιριών και έτσι συνεχίζει να μεγαλώνει η ήδη τεράστια αγορά για τα προϊόντα τους. Δίνοντας οι εταιρικοί βελτιωτές μεγάλη σημασία σε εμπορικά χαρακτηριστικά όπως η παραγωγικότητα και η συμβατότητα με τα αγροχημικά συχνά ξεχνούν ακόμα και τη θρεπτική αξία του φυτού. Σύμφωνα με πολλές βιβλιογραφικές αναφορές πχ. στην περίπτωση των λαχανικών οι βελτιωμένοι σπόροι δείχνουν να έχουν καρπό με μειωμένη θρεπτική αξία ή, με θρεπτική αξία που έχει χαθεί, σε σχέση με τις τοπικές ποικιλίες.

Συμπεραίνουμε ότι στην αγορά σήμερα υπάρχει μονοπωλιακή

διατροφική εξουσία βασισμένη στους αποκαλούμενους σπόρους του εμπορίου. Θα να αναρωτηθείτε γιατί υπάρχει αυτή η συγκέντρωση εμπορικής δύναμης αφού βρε παιδί μου εκτός από τους εμπορικούς υπάρχουν και οι άλλοι σπόροι εκείνοι των αγροτών που είναι ελεύθεροι δικαιωμάτων. Γιατί δεν υπάρχει μια παράλληλη αγορά βασισμένη σε αυτούς τους νομικά ελεύθερους σπόρους . Μια αγορά που να ταιριάζει στους μικρούς αγρότες που δεν έχουν συνήθως τη δυνατότητα για επένδυση σε ακριβές αγροτικές εισροές όπως είναι οι εμπορικοί σπόροι τα λιπάσματα και τα φυτοφάρμακα. Αυτή η αγορά δεν υπάρχει, διότι οι σπόροι αυτοί που κληρονομήσαμε από τους αγρότες, ενώ είναι ελεύθεροι από πνευματικά δικαιώματα και πατέντες, η εμπορική τους κυκλοφορία περιορίζεται από άλλη νομοθεσία στην Ευρώπη, και συγκεκριμένα εκείνη που αναφέρεται την εμπορία των σπόρων.

Η νομοθεσία αυτή βασίζεται στις διαφορές μεταξύ των σπόρων των εταιριών που όπως είπαμε αποκαλούνται βελτιωμένοι και των τοπικών ποικιλιών που αποκαλούνται δυστυχώς αβελτίωτοι . Οι βελτιωμένοι, έχουν συνήθως στενή γενετική βάση και γι αυτό οι καρποί τους είναι συνήθως ομοιόμορφοι και σταθεροί ενώ οι αβελτίωτοι σπόροι των αγροτών έχουν ευρεία γενετική βάση και οι καρποί τους δεν είναι απαραίτητα ομοιόμορφοι ομοιογενείς και σταθεροί. Από άποψη επισιτιστικής ασφάλειας σε εποχή κλιματικής αλλαγής αυτό είναι σημαντικό προσόν διότι οι σπόροι των αγροτών με την ευρεία γενετική βάση έχουν τη δυνατότητα σταδιακής προσαρμογής σε νέα κλιματικά δεδομένα πχ. στην ξηρασία, ενώ οι βελτιωμένοι δεν έχουν αυτή τη δυνατότητα. Η νομοθεσία λοιπόν τιμωρεί αυτό το προσόν και με πρόσχημα την έλλειψη ομοιομορφίας δεν επιτρέπει την εγγραφή των αβελτίωτων ποικιλιών στον επίσημο κατάλογο ο οποίος αποτελεί προϋπόθεση για την εμπορική κυκλοφορία.

Λόγω των διαμαρτυριών για τη συνεχιζόμενη απώλεια αυτών των πολύτιμων σπόρων που χάνονται όταν πια δεν καλλιεργούνται δημιουργήθηκε στην Ευρώπη ένας δεύτερος κατάλογος ειδικά για τους αποκαλούμενους διατηρητέους σπόρους με πιο χαλαρά κριτήρια ομοιομορφίας αλλά με πολύ αυστηρούς γεωγραφικούς και

ποσοτικούς περιορισμούς για την πώληση του σπόρου. Περιορισμούς που ουσιαστικά καθιστούν τον κατάλογο εντελώς άχρηστο. Στην Ελλάδα ουδεμία ποικιλία έχει γραφτεί μέχρι σήμερα και στην Ευρώπη έχουν καταχωρηθεί πολύ λίγες. Εν τω μεταξύ ο ΟΗΕ μας προειδοποιεί ότι το 75% της αγροτικής βιοποικιλότητας δηλαδή των τοπικά προσαρμοσμένων σπόρων έχει ήδη χαθεί αλλά τίποτα πρακτικό δεν βλέπουμε να γίνεται.

Ειδικότερα, όπως συζητήθηκε πρόσφατα στις επιτροπές του Ευρ. Κοινοβουλίου και της Κομισιόν, «η τρέχουσα προσφορά σπόρων στην αγορά, δεν είναι ιδιαίτερα προσαρμοσμένη στις ανάγκες της βιολογικής γεωργίας και της αγρο-οικολογίας. Πράγματι, το σύστημα του επίσημου καταλόγου απαιτεί στο γενετικό επίπεδο οι ποικιλίες να αποτελούνται από πολύ ομοιογενή φυτά. Αυτό το επίπεδο της ομοιογένειας είναι η εγγύηση για μια τυποποιημένη παραγωγή» που διευκολύνει τον εταιρικό έλεγχο και την παγκοσμιοποιημένη γεωργία. Οι εισηγητές είπαν ότι «αυτό το επίπεδο της ομοιογένειας καθιστά τα φυτά ευάλωτα σε πολλά είδη παρασίτων και παθογόνων. Η συμβατική γεωργία μπορεί να αντιμετωπίσει αυτά τα παράσιτα και παθογόνα με την αγροχημεία, κάτι πολύ πιο δύσκολο για την βιολογική γεωργία και την αγρο-οικολογία. Η παραγωγικότητα της μειώνεται πολύ, λόγω του ευάλωτου χαρακτήρα των ποικιλιών των εγγεγραμμένων στον κατάλογο».

Επίσης οι εισηγητές είπαν ότι «οι βιολογικοί παραγωγοί, ειδικά όσοι είναι ενταγμένοι στην τοπική αγορά δεν έχουν ανάγκη από αυτό το επίπεδο ομοιογένειας. Αντίθετα οι καταναλωτές τους ενδιαφέρονται όλο και περισσότερο να βρίσκουν ποικίλη προσφορά κηπευτικών και δημητριακών, κάτι που στην πραγματικότητα το εμποδίζει η νομοθεσία για την εμπορία των σπόρων. Πράγματι ο επίσημος κατάλογο έχει σπρώξει προς την παρανομία χιλιάδες παραδοσιακούς σπόρους λόγω του ότι δεν εμφανίζουν επαρκές επίπεδο ομοιογένειας....»

«..η βιολογική γεωργία χρησιμοποιεί επί του παρόντος

ποικιλίες που έχουν δημιουργηθεί για τις ειδικές ανάγκες και τις τεχνικές προϋποθέσεις της συμβατικής γεωργίας. Στη συνέχεια, όταν οι σπόροι αυτών των ποικιλιών πολλαπλασιάζονται με βιολογική διαχείριση κατά τη διάρκεια μόνο μίας γενιάς, μετατρέπονται υποτίθεται σε βιολογικούς... Επομένως η γενετική σύσταση των φυτών δεν είναι προσαρμοσμένη στις συνθήκες βιολογικής γεωργίας και ως αποτέλεσμα οι αποδόσεις είναι κατά μέσο όρο 50% χαμηλότερες στα βιολογικά αγροκτήματα από ότι στα συμβατικά. Παρόλα αυτά, θεμελιακά ερευνητικά προγράμματα που διεξάγονται κυρίως από δημόσιους φορείς σε διαφορετικές χώρες της Ευρώπης, έχουν αποδείξει ότι τα βιολογικώς καλλιεργούμενα φυτά μπορούν να έχουν σχεδόν την ίδια παραγωγικότητα με τα συμβατικά, εάν η ποικιλία δημιουργηθεί με αυτό τον στόχο». Γι αυτό στις επιτροπές του Ευρ. Κοινοβουλίου της Κομισιόν και των κρατών μελών, συζητιέται αυτήν την περίοδο πώς να ενταχθούν επιτέλους στη νομοθεσία της εμπορίας και οι αβελτίωτες ποικιλίες που τις αποκαλούν **ετερογενές φυτικό υλικό** καθώς και οι νέες βελτιωμένες ποικιλίες που θα δημιουργηθούν ειδικά για τη βιολογική γεωργία και θα έχουν ευρύτερη γενετική βάση ώστε να είναι περισσότερο ανθεκτικές δηλαδή να είναι κοντύτερα στις αποκαλούμενες αβελτίωτες.

Κάθε κοινωνία χρειάζεται επισιτιστική ασφάλεια, μας την προσφέρουν σήμερα οι σπόροι που βρίσκονται στην αγορά; Όχι γιατί είναι σπόροι χωρίς ιδιαίτερη ικανότητα εξέλιξης και με λίγα γονίδια.

Μπορεί σήμερα η κοινωνία να διαλέξει τι είδους γεωργία επιθυμεί; Όχι γιατί οι εμπορικοί σπόροι, οι μόνοι που βρίσκεις στην αγορά είναι φτιαγμένοι για την εντατική χημική γεωργία. Αυτό συνεπάγεται υποβάθμιση του εδάφους εξόντωση ωφέλιμων μικροοργανισμών έλλειψη απορρόφησης του άνθρακα από την ατμόσφαιρα, που θα ήταν μια λύση για το κλιματικό πρόβλημα

Τι σημαίνει αυτό για το περιβάλλον; Σημαίνει ότι μας υποχρεώνουν να μολύνουμε το έδαφος τον αέρα και τα νερά αλλιώς δεν θα έχουμε να φάμε.

Τι σημαίνει αυτό για τις τοπικές κοινωνίες; Εκτός από την έντονη τοπική ρύπανση και τη νοσηρότητα που προκύπτει σημαίνει απώλεια της τοπικής βιοποικιλότητας δηλαδή των τοπικά προσαρμοσμένων σπόρων καθώς τους αντικαθιστούν με ομοιόμορφους παγκοσμιοποιημένους σπόρους. Σημαίνει επίσης απάλειψη της διαφορετικότητας στο διατροφικό πεδίο.

Η μάχη ενάντια στην ρύπανση και στην κλιματική αλλαγή, η μάχη ενάντια στους διατροφικούς Γενετικά Τροποποιημένους Οργανισμούς που μας μετατρέπουν σε πειραματόζωα, η μάχη για τη στήριξη των μικρών αγροτών και αυτή για τον έλεγχο της διατροφής μας, προϋποθέτουν επιτέλους την απελευθέρωση των τοπικών «αβελτίωτων» ποικιλιών ώστε ο σπόρος τους να πωλείται παντού και όχι μόνο στο χώρο που αρχικά προσαρμόσθηκε και δημιούργησε τον ντόπια ποικιλία..Αυτό θα επιτρέψει την εξέλιξη και την σταδιακή προσαρμογή στα νέα κλιματικά δεδομένα , θα στηρίξει τον μικρής κλίμακας αγρότη που απευθύνεται στην τοπική αγορά και θα δώσει ένα νέο οικονομικό κίνητρο στην τοπική κοινωνία. Ο τοπικός σπόρος είναι ταυτόχρονα και διεθνής. Ας μην ξεχνάμε ότι η τοπική ανάπτυξη δεν συνεπάγεται αποκλεισμούς, αλλά υποστηρίζει τις τοπικές κοινωνίες να διαφεντεύουν τους πόρους τους και όχι να παίρνουν μη αντιστρέψιμες εντολές από τις συγκεντρωτικές εξουσίες της παγκοσμιοποίησης όπως γίνεται σήμερα στο θέμα των σπόρων..

Τέλος ας μην μπερδεύουμε την καθαρότητα μιας τοπικής ποικιλίας η οποία πρέπει και μπορεί να διατηρείται, με το ταξίδι του σπόρου ώστε να προσαρμόζεται και σε άλλες περιοχές.

Αν σήμερα η κοινωνία αποφασίσει να επιλέξει άλλο μοντέλο γεωργίας σε σχέση με αυτό που επικρατεί, δεν μπορεί να το κάνει χωρίς προηγουμένως να αλλάξει την σημερινή κατάσταση με τους σπόρους. Πχ. δεν μπορεί να επεκτείνει παντού, μια πιο φιλική προς το περιβάλλον γεωργία ή πχ. δεν μπορεί να υποστηρίξει τον μικρής κλίμακας αγρότη ο οποίος απευθύνεται στην τοπική αγορά. Είμαστε εγκλωβισμένοι στη ρυπογόνα εντατική παγκοσμιοποιημένη χημική γεωργία με όλη την ρύπανση και όλη τη νοσηρότητα που αυτό συνεπάγεται. Ο έλεγχος της

τροφής μας έχει φύγει από τα χέρια μας επειδή έφυγε από τα χέρια μας ο έλεγχος του σπόρου. Η αλλαγή της σχέσης μας με τους σπόρους αποτελεί προϋπόθεση για τη δυνατότητα εκτεταμένης εφαρμογής μια πιο φιλικής προς τις τοπικές κοινωνίες και το περιβάλλον, γεωργίας

Είναι αυτονόητο αλλά πρέπει να το υπενθυμίσουμε

Όποιος ελέγχει τον σπόρο ελέγχει και τη διατροφή μας

Ούτε λαχανικά ούτε ζυμαρικά ούτε όσπρια ούτε αυγά γάλα τυρί κρέας μπορούμε να έχουμε αν δεν έχουμε τον σπόρο

Στην ευρύτερη κοινωνία δεν έχει περάσει αυτή η συνειδητοποίηση

Όποιος ελέγχει τη διατροφή μας έχει τεράστια πολιτική δύναμη

Μπορεί να μας εκβιάσει και στο προσκήνιο αλλά και στο παρασκήνιο

Στην εποχή μας ο εκβιασμός στο παρασκήνιο εκτελείται από τα λόμπυ

Τα σημερινά λόμπυ έχουν δημιουργήσει για τους σπόρους μια νομοθεσία-τέρας

Ας την αλλάξουμε πριν να είναι αργά.

Χρειαζόμαστε σπόρους «Ανοικτής Πηγής», ώστε ο έλεγχος της διατροφής μας να αποκεντρωθεί ξανά στο πλαίσιο των τοπικών κοινοτήτων. Η βελτίωση ποικιλιών πρέπει να γίνεται όχι μόνο από εταιρίες αλλά και από καλλιεργητές, επίσης από ομάδες αγροτών σε συνεργασία με πανεπιστήμια. Το τελευταίο αποκαλείται «συμμετοχική βελτίωση» και δειλά δειλά επανεμφανίζεται στην Ευρώπη ως επιτυχημένο μοντέλο διαχείρισης των διατροφικών γενετικών πόρων. Ως στόχο έχει ποικιλίες «Ανοικτής Πηγής» και αποτελεί χώρο στον οποίο έχουμε απόλυτη ανάγκη την ενεργοποίηση συλλογικών δομών κοινωνικής οικονομίας.

Βάσω Κανελλοπούλου

Για το Πελίτι

Ιούνιος 2017

Πηγή : www.peliti.gr